

Ezinbestean, bigarren urtez COVID-19aren eraginpeko urteko kultur kronika dugu aurtengoa ere. Bigarren urtea COVID ondoren. II urtea (C.o.). Egun, muga da hitza, baina muga zen hitza. Zalantza zen hitza, zalantza da hitza. «COVID-19aren izurriteak argi utzi digu betidanik pentsatu duguna: kulturarena sistema zaugarria da, eta, une batetik bestera, kale gorrian geratuz gero, ez dago babes neurri gehiegirik», idatzi du Ismael Manterolak kulturaren egoeraren bere diagnosi sarri autopsia zorrotzean. Ainhoa Urienek ere kultur prekaritatea dakar diseziora, feminismo gorpuztuaren talaiatik, jakitun «prekaritate moldeek berdin balio zutela pandemia aurretik ere» eta *normalitate berriko* «kulturaren segurantzak badituela ziurgabetasun hainbat».

«Bizitzarekiko jarrera dudaz busti hori aurretik zetorrela, eta osasun-krisiak bizkortu egin duela, sakonagotu... egiturazko bihurtu?», zalantza eta guzti, aitzinarazten du gogoeta Manex Agirrek: «kez-kametroan» gora goaz.

Ez dakigula gero eta gehiago, baina gero eta informazio gehiago dugula ere gehitu du. Hedabideen munduan aditu den Libe Mimenzaren estiloan esateko: «informazio gehiegi, ulertzeko ia deus».

«Ez dirudi asmatu dugunik hurrengo belaunaldiei kulturaren garrantzia eta zaletasuna transmititzen». Hori ere Manterolaren iritzia da eskuak kulturaren lokatzetan sartuta. «Ia inor ez da sortzaileei begira bizi; ia inork ez die aitortzen mundua eraldatzeko gaitasuna. Oro har, sortzaileak ezezagunak dira, ikusezinak askotan», gehitu du Alberto Barandiaranek. Amagoia Gurrutxagak ideia bera garatu du, sortzaileen lan eta bizi baldintzen gaineko bere analisis, Lanartea erakundearen begiradatik.

Nora Arbelbide Frantzian, gaur bertan eta hemen, euskarak eta euskal kulturak sufritzen duen kolonialismo basatiaz ari da, eta baita horri erantzuteak dakarren zigorraz ere. Eta, hara zer paradoxa, Estitxu Ezkerrak, Estatu Batuetatik, Iberiar ikasketak deitu lerroaren barnean euskal literaturari ematen zaion bazterreko lekuaz eta kolonizazioaz ari zaigu, eta hori salatzeak dakarren zigorraz. Bi leku, jokabide bera. Hori ez du C.o. II urteak ekarri.

Jon Basagurenek azpimarratzen duenez, «musika jotzeak, entzuteak, sentitzeak eta partekatzeak asko baitu askatasunetik, eta azken garai hauek oso gutxi», eta Irati Agirreazkuenagak dio izurriteak berrasmatzera behartu gaituela. «Paradigma aldaketa asko ekarri dituen garaian, sormen eta irudimen ariketek berebiziko presentzia izan dute, baita arte eszenikoetan ere».

Urte «konplikatu», Izaskun Arandiaren arabera, zinemaren eta ikus-entzunezkoen alorrean bizi izan dena, baina argi izpiren bat ere ikusi du Pantailak Euskaraz egitasmoaren eskutik, esate batera; izan ere, gaur-gaurkoz, «ikus-entzunezkoaren eskaintzan kasik entzunezina da gure hizkuntza». Mimenzaren galderak ere balio du, hedabideez harago, kultur eremu osorako: «Nor ari da existitzen ez den euskararen algoritmoa pentsatzen, garatzen?».

Eta, halere, *e la nave va. Eppur si muove*.

Beti egin bezala. Eta, hala ere, sortzen eta mundu berriak sortzen segitzen dugu. Batzuetan miragarriki. Baina, ondorengo orrietan, *kezkametroaren* diagnosiaren gordinaren ondoren, gorai patu beharreko ekimen eta sormen-lan zerrenda luzea dator. Hitzetan bezala, marrazkiz ere gogoetatzen dugu, eta Txakur Gorria kolektiboak, Dani Fanok, Maitane Gartzandiak, Maddi Zumalabek, Axpik, Joseviskyk, Maite Caballerok eta Mikel Larraiozek irudi banatan osatu dute aurtengo kultur kronika. Dom Campistronek debekuen kontra sortu ziren libertimenduak aurten ere egin direla gogorarazten digu kontrazaletik.